

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування закладу вищої освіти)

географічний
(назва інституту / факультету)

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії
(назва кафедри)

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан географічного факультету
Мирослав ЗАЙЦІК
“ 29 ” 08 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

Загальне землезнавство
(назва навчальної дисципліни)

обов'язкова

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма «Географія»
(назва програми)

Спеціальність Е4 Науки про Землю, С6 Географія та регіональні студії
(вказати: код, назва)

Галузь знань Е Природничі науки, математика та статистика
С Соціальні науки, журналістика та інформація
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

географічний
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Загальне землезнавство складена відповідно до освітньо-професійної програми "ГЕОГРАФІЯ", Е4 Науки про Землю, С 6 Географія та регіональні студії, Е Природничі науки, математика та статистика, С Соціальні науки, журналістика та інформація, протокол № 5 від 28 квітня 2025 р.
(назва освітньо-професійної програми, код та назва спеціальності, галузь знань; шифр та назва; дата останнього затвердження або внесення змін)

Розробники: Рідуш Б.Т., проф., д.геогр.н., Холявчук Д.І., доц., к. геогр.н., Поп'юк Я.А., к.геогр.н.

(П.І.Б. авторів, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Викладач (чі), що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:

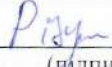
Рідуш Б.Т., проф., д.геогр.н., Поп'юк Я.А., к.геогр.н.

Погоджено з гарантом ОПП «Географія»

Гарант ОПП «Географія» _____ Дарія ХОЛЯВЧУК
(підпис) (ім'я та прізвище)

Затверджено на засіданні кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Протокол № 1 від "26" серпня _____ 2025 року

Завідувач кафедри проф. Богдан РІДУШ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою інституту / факультету

Протокол № 1 від "28" серпня _____ 2025 року

Голова методичної ради інституту / факультету Наталія АНДРУСЯК
(підпис) (прізвище та ініціали)

© Рідуш Б.Т., 2025 рік
© Холявчук Д.І., 2025 рік
© Поп'юк Я.А., 2025 рік

Мета навчальної дисципліни.

Метою викладання загального землезнавства є вивчення природних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування географічної оболонки Землі та з'ясування ролі у цих процесах людини.

Завдання

- 1) сформувані у студентів чіткі поняття і уявлення про сучасну систему географічних наук; історію розвитку фізичної географії та загальнопланетарні властивості Землі, основні закономірності існування та розвитку географічної оболонки Землі, її динаміки, компонентів, історії розвитку.
- 2) навчити студентів пояснювати процеси та явища в географічній оболонці; чинники, що визначають на просторову диференціацію ГО; антропогенний вплив на довкілля;
- 3) навчити студентів синтезувати та аналізувати географічну інформацію з різноманітних джерел, зчитувати інформацію, відображену на картах світу, півкуль (гіпсометричний, тектонічний, геологічний, кліматичний, ґрунтів, рослинності, природних поясів і зон та ін.), аналізувати картографічні та статистичні матеріали, будувати фізико-географічні профілі, таблиці, графіки, картосхеми для виявлення загальногеографічних закономірностей;
- 4) навчити застосовувати знання загальних закономірностей Землі при вивченні компонентних дисциплін, географії материків, океанів, країн.

Пререквізити

Немає

Результати навчання

Загальні компетентності: 1) здатність до генерування нових ідей (креативності), виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості з огляду на концептуальні та світоглядні засади і практичне значення землезнавства і наук про Землю; 2) здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області загального землезнавства, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, 3) здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, володіння навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій, формуючи джерельну базу землезнавчих знань та виконуючи окремих лабораторні роботи і завдання, 4) здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, провадження інноваційної діяльності, здатність генерувати нові ідеї, творчо підходити до розв'язання проблем, пов'язаними із постійним прогресом наук про Землю.

Спеціальні (фахові) компетентності: 1) здатність застосовувати базові знання про основні характеристики, процеси, історію розвитку і склад географічної оболонки для оволодіння професійно орієнтованими дисциплінами в науково-дослідницькій і професійній діяльності. 2) здатність навчити аналізувати географічні об'єкти й процеси як антропогенного, так і природного походження, з погляду фундаментальних принципів і знань загального землезнавства, 3) здатність навчити застосовувати землезнавчі знання при вивченні світу, регіону, країни, своєї місцевої, володіння інструментарієм красзнавчих досліджень

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- визначати сучасну систему географічних наук; історію розвитку фізичної географії та загальнопланетарні властивості Землі;
- основні закономірності процесів та явищ в географічній оболонці; чинники, що визначають на просторову диференціацію ГО; антропогенний вплив на довкілля.

вміти:

- синтезувати та аналізувати географічну інформацію з різноманітних джерел.
- зчитувати інформацію, відображену на картах світу, півкуль (гіпсометричний, тектонічний, геологічний, кліматичний, ґрунтів, рослинності, природних поясів і зон та ін.),
- будувати фізико-географічні профілі, таблиці, графіки, картосхеми для виявлення загальногеографічних закономірностей;
- застосовувати знання загальних закономірностей Землі при вивченні компонентних дисциплін, географії материків, океанів, країн.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОП «ГЕОГРАФІЯ»:

ПРН1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПРН2. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

ПРН3. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПРН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПРН6. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук.

ПРН7. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки та її складових.

ПРН8. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.

Опис навчальної дисципліни

Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни <u>Загальне землезнавство</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	3	5	120	2	30			30	60		іспит

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	загалом	у тому числі					загалом	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Вступ. Основні умови та фактори існування та розвитку географічної оболонки													
Тема 1. Система географічних наук. Об'єкт, предмет та методи дослідження.	13	2		4		7							
Тема 2. Історія розвитку та методологічні засади загального землезнавства.	13	2		4		7							
Тема 3. Астрономічні умови розвитку Землі та географічної оболонки	13	2		4		7							

Тема 4. Рухи Землі у Всесвіті	15	4		4		7						
Тема 5. Геофізичні умови розвитку ГО та енергетика Землі	15	4		4		7						
Разом за змістовим модулем 1	69	14	0	20	0	35						
Змістовий модуль 2. Еволюція, структура та динаміка Землі та ГО												
Тема 6. Еволюція Землі та її ГО	14	4		4		6						
Тема 7. Загальні риси структури ГО. Геосфери	14	4		4		6						
Тема 8. Основні ендогенні та екзогенні процеси	13	2		4		7						
Тема 9. Кругооберти Землі	13	2		4		7						
Тема 10. Ландшафтна сфера Землі	13	2		2		8						
Тема 11. Динаміка ГО та роль у ній людини	14	2		5		5						
Разом за змістовим модулем 2	81	16		25		40						
Усього годин	150	30		40		75						

Теми лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми (питання/завдання)
Змістовий модуль 1. Вступ. Основні умови та фактори існування та розвитку географічної оболонки	
1.	Тема 1. Система географічних наук. Об'єкт, предмет та методи дослідження. <ol style="list-style-type: none"> 1. Система географічних наук. 2. Засоби подання інформації в землезнавстві. 3. Методи землезнавства
2.	Тема 2. Історія розвитку та методологічні засади загального землезнавства. <ol style="list-style-type: none"> 1. Античний та середньовічний етапи розвитку знань про Землю 2. Епоха Великих географічних відкриттів 3. Становлення сучасної науки про Землю
3.	Тема 3. Астрономічні умови розвитку Землі та географічної оболонки <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика Всесвіту 2. Сонячна система 3. Земля як планета
4.	Тема 4. Рухи Землі у Всесвіті та їхні географічні наслідки <ol style="list-style-type: none"> 1. Орбітальний рух

	<ul style="list-style-type: none"> 2. <i>Обертання Землі</i> 3. <i>Фігура Землі</i>
5.	<p>Тема 5. Геофізичні умови розвитку ГО та енергетика Землі</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Фізичні поля землі</i> 2. <i>Космічний вплив на Землю</i> 3. <i>Сонячно-земні зв'язки</i>
Змістовий модуль 2. Еволюція, структура та динаміка Землі та ГО	
6.	<p>Тема 6. Еволюція Землі та її ГО</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Виникнення Землі як планети та догеологічний етап її розвитку</i> 2. <i>Геологічна історія Землі</i> 3. <i>Методи вивчення геологічної історії</i>
7.	<p>Тема 7. Загальні риси структури ГО. Геосфери</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Вертикальна ярусність географічної оболонки</i> 2. <i>Загальні ознаки структури земної поверхні</i> 3. <i>Поясно-зональні структури. Модель ідеального континенту.</i>
8.	<p>Тема 8. Основні ендогенні та екзогенні процеси</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Основні ендогенні процеси. Сейсмічність та вулканізм.</i> 2. <i>Основні екзогенні процеси</i>
9.	<p>Тема 9. Кругооберти Землі</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Речовинний склад геосфер.</i> 2. <i>Міграція та диференціація речовини.</i> 3. <i>Основні кругооберти Землі</i>
10.	<p>Тема 10. Ландшафтна сфера Землі</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Зональність материкової частини ГО</i> 2. <i>Висотна поясність</i> 3. <i>Зонально-азональні ознаки Світового океану</i>
11.	<p>Тема 11. Динаміка ГО</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. <i>Основні типи руху геосистем</i> 2. <i>Джерела енергії географічної оболонки</i> 3. <i>Динаміка атмосфери</i>

Тематика лабораторних занять з переліком питань

№	Назва теми (завдання)
1.	<p>Історія розвитку знань про Землю використовуючи наукову літературу, створити презентацію на тему «Історія розвитку знань про Землю». Тематична інформація: вчений, століття/рік, країна, внесок у розвиток знань про Землю.</p>
2.	<p>Астрономічні умови розвитку Землі та географічної оболонки</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Ознайомтеся із методом складання інтелект-карт (мап думок, мап мислення, асоціативних карт). Скористайтесь запропонованим рекомендованими матеріалами для прочитання. 2. Ознайомтеся із одним додатків-програм для побудови інтелект-карт (MindMaister, Mindomoі т.п.). Визначте зручну для себе програму для побудови карти. 3. Складіть інтелект-карту до однієї із груп гіпотез утворення Всесвіту. Для цього оберіть або небулярні, або катастрофічні гіпотези, окрім теорії Великого вибуху. Оформіть файлом Wordpdfчи рисунком, чи поділіться презентацією, чи нарисуйте самі із зазначенням у правому верхньому кутку прізвища та імені, групи і курсу. По центру – назва практичної роботи і тема, яку ви обрали. Підготовлене завдання

	скидаємо на електронну пошту викладачеві або приносимо у паперовому вигляді.
3.	<p>Будова і розміри Землі.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зобразити сфероїдальну, еліпсоїдальну (еліпсоїд обертання, трьохосний еліпсоїд) форми Землі та геоїд. Рисунки підписати знизу, позначити радіуси, їх довжину. 2. Побудувати криву зміни дальності видимого об'єкту залежно від висоти місця спостереження, використовуючи дані.
4.	<p>Фізико-географічні об'єкти Європи. Онлайн-карти номенклатури</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нанести як окремий шар об'єкти із доданого переліку в одній із інтерактивних геоінформаційних платформ: ArcGisOnline, Google карти і у вигляді посилання додати до роботи. 2. Вивчити і орієнтуватись у їхньому розташуванні.
5.	<p>Фізико-географічні об'єкти Азії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нанести як окремий шар об'єкти із доданого переліку в одній із інтерактивних геоінформаційних платформ: ArcGisOnline, Google карти і у вигляді посилання додати до роботи. 2. Вивчити і орієнтуватись у їхньому розташуванні.
6.	<p>Фізико-географічні об'єкти Африки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нанести як окремий шар об'єкти із доданого переліку в одній із інтерактивних геоінформаційних платформ: ArcGisOnline, Google карти і у вигляді посилання додати до роботи. 2. Вивчити і орієнтуватись у їхньому розташуванні.
7.	<p>Фізико-географічні об'єкти Америки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нанести як окремий шар об'єкти із доданого переліку в одній із інтерактивних геоінформаційних платформ: ArcGisOnline, Google карти і у вигляді посилання додати до роботи. 2. Вивчити і орієнтуватись у їхньому розташуванні.
8.	<p>Фізико-географічні об'єкти Австралії, Океанії та Антарктиди</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нанести як окремий шар об'єкти із доданого переліку в одній із інтерактивних геоінформаційних платформ: ArcGisOnline, Google карти і у вигляді посилання додати до роботи. 2. Вивчити і орієнтуватись у їхньому розташуванні.
9.	<p>Землетруси та вулкани світу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нанести як окремий шар об'єкти із доданого переліку в одній із інтерактивних геоінформаційних платформ: ArcGisOnline, Google карти і у вигляді посилання додати до роботи. 2. Вивчити і орієнтуватись у їхньому розташуванні.
10.	<p>Фізико-географічний комплексний профіль</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Побудуйте комплексний фізико-географічний профіль за одним із варіантів за одним з материків. <p>Профіль будується за картами географічного атласу. Спочатку будується гіпсометричний профіль. Вертикальний і горизонтальний масштаби підбираються самостійно. Ліворуч від профілю наноситься шкала висоти. На лінії профілю позначаються орографічні одиниці, водні об'єкти (річки, озера) і населені пункти. Вище гіпсометричного профілю у вигляді графіків наносяться основні кліматичні елементи: середня місячна температура січня і липня, середня річна кількість опадів. Під гіпсометричним профілем будуються таблиці-стрічки, в які вносяться дані про тектонічну структуру, типи морфоструктури та морфоскульптур, типи ґрунтів і рослинності, фізико-географічні регіони.</p> <p>Складіть систему умовних знаків, так, щоб можна було прочитати і розшифрувати усі елементи, нанесені на профіль. Для умовних знаків (легенди) застосовується той же спосіб зображення, що і для відповідних елементів на картах і розміщують</p>

	<p>на тому ж листі внизу профіля. Вкажіть горизонтальний масштаб.</p> <p>4. Проаналізуйте складений профіль, в якому має бути короткий аналіз змін вздовж лінії профілю рельєфу, тектонічної будови, клімату, обґрунтування виділення кліматичних поясів і природних зон, регіональних відхилень від зональності. Обґрунтуйте декількома реченнями для яких тем та практичних робіт у шкільному курсі географії така робота буде доцільною.</p>
--	---

Завдання для самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми і завдання	Завдання для самостійної роботи і форми контролю	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Вступ. Основні умови та фактори існування та розвитку географічної оболонки			
1	Розвиток наук про Землю в XXI столітті	<i>Знати та інтерпретувати досягнення Наук про Землю у 20-21 століттях</i> Усне опитування Обговорення у групі, групові презентації Контрольна робота	8
2	Математичні методи у науках про Землю	<i>Мати загальне уявлення про математичні методи та методи математичної статистики що застосовуються в науках про Землю</i> Усне опитування Контрольна робота	8
3	Геоінформаційні системи та їх застосування у науках про Землю	<i>Знати основні ГІС що використовуються. Уміти користуватись на елементарному рівні однією з ГІС.</i> Усне опитування Контрольна робота	13
4	Теорії походження Всесвіту і Сонячної системи	<i>Знати основні теорії походження Всесвіту та Сонячної системи, ознайомитись з останніми науковими досягненнями в цій галузі.</i> Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	8
Змістовий модуль 2. Еволюція, структура та динаміка Землі та ГО			
5	Історія розвитку Землі упродовж геологічних періодів.	<i>1) Знати основні етапи догеологічного розвитку Землі та всі еони, ери і періоди геологічної історії. 2) Основні події геологічної історії та розвитку біосфери.</i> Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	8
6	Система загальної циркуляції поверхневих шарів вод Світового океану	<i>Знати основні поверхневі течії Світового океану</i> Усне опитування Контрольна робота	8
7	Літосфера	<i>1) Знати вертикальну та горизонтальну структуру літосфери. 2) Найбільші літосферні плити та зони контактів між ними.</i> Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	8

8	Гідросфера. Кріосфера	1) <i>Поверхневі води суші. Гляціосфера.</i> 2) <i>Океаносфера.</i> 3) <i>Кріосфера</i> Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	8
9	Атмосфера	1) Знати вертикальну та горизонтальну структуру атмосфери. 2) Циркуляція атмосфери. 3) Повітряні маси та атмосферні фронти Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	8
10	Біосфера. Екологічні кризи минулого	1) <i>Визначення та межі біосфери.</i> 2) <i>Масові вимирання в історії біосфери.</i> 3) <i>Антропогенез.</i> Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	8
11	Баланс CO ₂ в географічні оболонці	1) <i>Джерела CO₂ в атмосфері. Інші парникові гази.</i> 2) <i>Кругооберти вуглецю і кисню в ГО.</i> 3) <i>Антропогенний вплив на вміст CO₂ в атмосфері.</i> Усне опитування Контрольна робота, тест у Moodle	5

Методи навчання

- словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо);
- лабораторні заняття: робота з картами
- наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо);
- робота з літературою: навчально- методичною, науковою;
- електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні, дистанційні, ютуб канал кафедри)
- самостійна робота за програмою навчальної дисципліни

Система контролю та оцінювання

Поточний контроль: тестування, оцінювання лабораторних робіт та поточні відповіді під час їхнього виконання та захисту, індивідуальні проекти, їх презентації та захист, самостійна робота.

Підсумковий контроль – іспит.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінюванню підлягають результати поточного, модульного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється шляхом виконання лабораторних робіт (максимум 30 балів): лабораторні роботи 1-3 оцінюються по 5 балів, лабораторна робота 4 (проект) - 15 балів. До поточного контролю включається також самостійна робота (максимум 10 балів). На модульний контроль відводиться 20 балів.

Підсумковий контроль (екзамен) – 40 балів.

Форми контролю

Форми поточного контролю: усні й письмові відповіді на питання, письмові відповіді на поточний тестовий контроль; перевірка виконання завдань (здійснення аналізу графіків, карт, схем, картосхем, таблиць, побудова схем, розв'язування задач тощо), ходу самостійної роботи, контрольні й модульні письмові роботи.

Тестовий контроль здійснюється за допомогою набору стандартизованих завдань змішаного типу, які дають можливість перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами, виміряти обсяг і рівень конкретних знань, умінь і навичок.

Самостійна робота виконується у формі анотацій, презентацій та ілюстративних матеріалів (у електронній формі, на паперових носіях), що унаочнюють окремі питання курсу- контрольні роботи;

Форма підсумкового контролю: екзамен в усній формі із відповіддю на теоретичні питання та

виконанням практичних завдань.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, де враховуються результати поточного, модульного та підсумкового контролю.

За виконання лабораторних завдань здобувач може отримати максимум 30 балів, з них 5 балів відведено на перевірку самостійної роботи, за модульні контрольні – 30 балів, з них 5 балів відведено на перевірку самостійної роботи. Відповідно за виконання самостійної роботи здобувач може отримати максимум 10 балів.

За перший змістовий модуль здобувач може отримати максимально 12 балів, за другий – 24, за третій – 24 бали.

Підсумковий контроль (екзамен) – 40 балів.

Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS		Критерії оцінок
		Оцінка	Пояснення	
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	“Відмінно” – студент детально знає теоретичний матеріал та матеріал з лабораторних занять, уміє давати визначення основних понять, розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує термінологією. Студент визначає сучасну систему географічних наук; історію розвитку фізичної географії та загальнопланетарні властивості Землі; пояснює основні закономірності процесів та явищ в географічній оболонці; чинники, що визначають на просторозу диференціацію ГО; антропогенний вплив на довкілля, вміє синтезувати та аналізувати географічну інформацію з різноманітних джерел, зчитувати інформацію, відображену на картах світу, аналізувати картографічні та статистичні матеріали, будувати фізико- географічні профілі, таблиці, графіки, картосхеми. На запитання викладача за програмою курсу відповідає не вагаючись. Виконав всі види лабораторних робіт. Опрацював теми для самостійного вивчення.
80–89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	“Дуже добре” – студент знає теоретичний матеріал, виконав практичні роботи, оперує, уміє пояснити сутність основних понять. Студент здебільшого визначає сучасну систему географічних наук; історію розвитку фізичної географії та загальнопланетарні властивості Землі; пояснює основні закономірності процесів та явищ в географічній оболонці; чинники, що визначають на просторозу диференціацію ГО; антропогенний вплив на довкілля, вміє синтезувати та

				аналізувати географічну інформацію з різноманітних джерел, зчитувати інформацію, відображену на картах світу, аналізувати картографічні та статистичні матеріали, будувати фізико- географічні профілі, таблиці, графіки, картосхеми. На запитання відповідає. Виконав всі лабораторні роботи та ІНДЗ.
70–79		С	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	“Добре” – Все вище вказане виконує не повною мірою, однак знає теорію й практику, виконує завдання викладача. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить правильні рішення. При повторенні матеріалу відразу працює якісніше. Виконав всі лабораторні роботи.
60–69	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	“Задовільно” знає основні теоретичні положення, виконав більшу частину практичних. Орієнтується у сучасній системі географічних наук; історії розвитку фізичної географії та загальнопланетарні властивості Землі; основних закономірностях процесів та явищ в географічній оболонці; чинниках, що визначають на просторову диференціацію ГО; може знайти географічну інформацію з різноманітних джерел, зчитувати інформацію, відображену на картах світу, будувати фізико-географічні профілі, таблиці, графіки, картосхеми. Відповідає на переважну частину запитань викладача.
50–59		Е	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	“Достатньо” – все вище вказане виконує не повною мірою, однак виконав більшу частину практичних робіт. Має уявлення про сучасну систему географічних наук; історію розвитку фізичної географії та загальнопланетарні властивості Землі; основні закономірності процесів та явищ в географічній оболонці; чинники, що визначають на просторову диференціацію ГО; антропогенний вплив на довкілля, географічну інформацію з різноманітних джерел, може зчитати інформацію, відображену на картах світу, з допомогою будувати фізико-географічні профілі, таблиці, графіки, картосхеми. На половину запитань викладача відповідає.

35–49	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	“Незадовільно” – не виконані вимоги для оцінки “достатньо”, але студент виконує додаткові завдання в межах програми курсу.
-------	---------------------	-----------	--	--

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)											Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Внесок античних учених у розвиток географічної науки (VIIст.дон.е.–Vст. н.е.).
2. Географічні відкриття Нового часу (XVIII–XIX ст.).
3. Дайте визначення термінів: біосфера, стратосфера, сапрофіти.
4. Дайте визначення термінів: адвекція, біота, соліфлюкція.
5. Дайте визначення термінів: акреція, проміле, степ.
6. Дайте визначення термінів: актуалізм, талассократони, ксерофіти.
7. Дайте визначення термінів: апвеллінг, бентос, педосфера.
8. Дайте визначення термінів: астеносфера, географічна система координат, гірофіти.
9. Дайте визначення термінів: атмосферний тиск, материкова земна кора, моніторинг.
10. Дайте визначення термінів: географічна оболонка, сонцестояння, аерозолі.
11. Дайте визначення термінів: геосинкліналь, платформа, сапрофіти.
12. Дайте визначення термінів: гідросфера, геоїд, голоцен.
13. Дайте визначення термінів: гідрофіти, сонячний вітер, урочище.
14. Дайте визначення термінів: ГІС, фірн, ландшафт.
15. Дайте визначення термінів: земна кора, полярне коло, абісаль.
16. Дайте визначення термінів: катастрофізм, магнітопауза, висотна поясність.
17. Дайте визначення термінів: конвергенція, альbedo, теплова машина.

18. Дайте визначення термінів: контракційна гіпотеза, магнітне схилення, атмосферний фронт.
19. Дайте визначення термінів: криптозой, тропік, планктон.
20. Дайте визначення термінів: літосфера, тундра, нектон.
21. Дайте визначення термінів: мантія, парниковий ефект, абразія.
22. Дайте визначення термінів: мобілізм, екзарація, екватор.
23. Дайте визначення термінів: природні аквальні комплекси, магнітний полюс, геохронологічна шкала.
24. Дайте визначення термінів: природні територіальні комплекси, океанічна земна кора, пасат.
25. Дайте визначення термінів: рифт, біоценоз, літораль.
26. Дайте визначення термінів: савана, ізотропність, гіпергенез.
27. Дайте визначення термінів: складки, прецесія, циклон, антициклон.
28. Дайте визначення термінів: Сонячна система, сила Коріоліса, географічна зональність.
29. Дайте визначення термінів: сонячні плями, артезіанські води, ідеальний материк.
30. Дайте визначення термінів: спредінг, магнітосфера, екологія.
31. Дайте визначення термінів: субдукція, поверхня Мохоровічича, гетеротрофи.
32. Дайте визначення термінів: фазовий стан, рівнодення, денудація.
33. Дайте загальну характеристику будови гідросфери.
34. Дайте загальну характеристику будови атмосфери.
35. Дайте загальну характеристику та опишіть будову літосфери.
36. Дайте характеристику зони арктичних пустинь.
37. Дайте характеристику зони арктичних пустинь.
38. Дайте характеристику зони вологих тропічних лісів.
39. Дайте характеристику зони екваторіальних лісів (гілей).
40. Дайте характеристику зони лісостепу помірного поясу.
41. Дайте характеристику зони лісотундри.
42. Дайте характеристику зони океанічних лук.
43. Дайте характеристику зони пустинь помірних поясів.
44. Дайте характеристику зони степів.
45. Дайте характеристику зони субекваторіальних мусонних лісів.
46. Дайте характеристику зони субтропічних вічнозелених лісів і чагарників.
47. Дайте характеристику зони субтропічних мішаних лісів.
48. Дайте характеристику зони тайги.
49. Дайте характеристику зони тропічних пустинь.
50. Дайте характеристику зони тропічного рідколісся і саван.
51. Дайте характеристику зони тундри.
52. Дайте характеристику зони широколистяних лісів помірного поясу.
53. Дайте характеристику зони широколистяних лісів.
54. Дайте характеристику контактних поверхонь в географічній оболонці.
55. Дайте характеристику кріосфери землі.
56. Дайте характеристику основних закономірностей розвитку географічної оболонки.
57. Дайте характеристику основних типів підземних вод.
58. Дайте характеристику періодичних рухів у географічній оболонці.
59. Дайте характеристику розвитку біосфери та педосфери.
60. Дайте характеристику системи географічних наук.
61. Дайте характеристику циркуляції вод Світового океану.
62. Загальна циркуляція атмосфери. Типи атмосферної циркуляції.
63. Загальні характеристики та будова гідросфери.
64. Зародження сучасної географії на межі XIX та XX століть.
65. Наведіть короткі відомості про науки природничого (фізико-географічного) блоку.
66. Наведіть основні фактори та закономірності природної зональності.
67. Найголовніші географічні відкриття європейців протягом Середньовіччя та епохи Великих географічних відкриттів.
68. Опишіть біологічні кругооберти (цикли) та біогеохімічні цикли в географічній оболонці.
69. Опишіть вертикальну структуру географічної оболонки.
70. Опишіть взаємодію океану та атмосфери.
71. Опишіть взаємозв'язок біосфери з іншими геосферами, етапи її просторового розвитку і відповідний розвиток географічної оболонки.
72. Опишіть взаємопов'язаний розвиток літосфери, гідросфери та атмосфери у Фанерозої. Вплив життя

на розвиток географічної оболонки.

73. Опишіть вплив космічної речовини на географічну оболонку Землі, електромагнітні, корпускулярні та інші впливи на Землю.
74. Опишіть геофізичні умови та фактори розвитку географічної оболонки.
75. Опишіть горизонтальну структуру географічної оболонки.
76. Опишіть горизонтальну структуру тропосфери.
77. Опишіть гравітаційне поле Землі, гравітаційні явища та процеси, гравітаційну взаємодію Землі з місяцем та Сонцем, групу припливних явищ та процесів.
78. Опишіть динаміку та трансформацію речовини географічної оболонки, їх основні види.
79. Опишіть до геологічний етап розвитку Землі. Основні уявлення про земну кору, атмосферу гідросферу на цьому етапі.
80. Опишіть докембрійський етап розвитку Землі: утворення фундаменту щитів найдавніших платформ, найдавніші геологічні породи, розвиток гідросфери, атмосфери та біосфери.
81. Опишіть загальну циркуляцію атмосфери та типи атмосферної циркуляції.
82. Опишіть кругооберти води на Землі.
83. Опишіть магнітне поле Землі, магнітосфера, магнітні явища та процеси.
84. Опишіть орбітальний рух та добове обертання Землі, їх географічні наслідки.
85. Опишіть основні риси структури Світового океану.
86. Опишіть перенос мінеральних речовин у географічній оболонці.
87. Опишіть положення Землі у Всесвіті та в межах Сонячної системи.
88. Опишіть речовину Землі та її геосфер.
89. Опишіть роль короткохвильової сонячної радіації в системі земля-атмосфера та перетвореної сонячної радіації в межах географічної оболонки.
90. Опишіть склад атмосфери.
91. Опишіть Сонячно-Земні зв'язки, загальні термодинамічні умови на Землі, енергетику поверхні Землі.
92. Опишіть сучасні уявлення про розміри та форму Землі.
93. Охарактеризуйте біогеохімічну диференціацію географічної оболонки.
94. Охарактеризуйте вертикальну будову атмосфери.
95. Охарактеризуйте вплив життя на геохімічні процеси, склад атмосфери та клімат.
96. Охарактеризуйте догеологічний етап розвитку Землі та основні уявлення про земну кору, атмосферу, гідросферу цього етапу.
97. Охарактеризуйте електромагнітне поле Землі, електричні властивості геосфер та електричні поля, явища та процеси пов'язані з ними.
98. Охарактеризуйте загальні риси розподілу атмосферного тиску на Землі.
99. Охарактеризуйте зонально-азональні ознаки Світового океану.
100. Охарактеризуйте ландшафтну сферу Землі та її будову.
101. Охарактеризуйте літосферні кругооберти Землі.
102. Охарактеризуйте межі географічної оболонки.
103. Охарактеризуйте найважливіші закономірності розвитку біосфери.
104. Охарактеризуйте найдавніші форми життя.
105. Охарактеризуйте основні групи методів фізико-географічних досліджень.
106. Охарактеризуйте основні кліматичні пояси суші.
107. Охарактеризуйте основні риси атмосферної циркуляції.
108. Охарактеризуйте основні риси динаміки географічної оболонки.
109. Охарактеризуйте періодизація розвитку Землі.
110. Охарактеризуйте поверхневі води суші.
111. Охарактеризуйте процеси, пов'язані з корою вивітрювання.
112. Охарактеризуйте розвиток географічної оболонки у антропогені.
113. Охарактеризуйте симетрію та диссиметрію будови географічної оболонки.
114. Охарактеризуйте тепловий баланс поверхні Землі, перенос і розподіл тепла в межах географічної оболонки, теплові машини в гідро-атмосфері.
115. Сформулюйте визначення парникового ефекту та проблеми, пов'язані з ним.

Зарахування результатів неформальної освіти

У межах курсу «Загальне землезнавство» студенти можуть отримати визнання окремих навчальних елементів або додаткові бали за досягнення у сфері неформальної освіти, що відповідає «Порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти»

у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» (протокол №16 від 25.11.2024 р.; детальніше за покликанням <https://www.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf>),

До таких результатів можуть належати:

- участь у фахових тренінгах, семінарах, вебінарах (зокрема на платформах Coursera чи аналогічних освітніх ресурсах); участь у Літніх школах;
- проходження стажування за спеціальністю, що підтверджується відповідними документами та свідчить про сформованість компетентностей, визначених дисципліною.

Отримані результати можуть бути зараховані в межах окремих тем лекцій, лабораторних чи самостійних робіт у вигляді балів, передбачених робочою програмою за відповідний навчальний елемент.

Рекомендована література

Основна

1. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. Київ: Либідь, 2000. 464 с.
2. Загальне землезнавство. Книга 1: навчальний посібник / авт.-уклад. О. Д. Лаврик. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. 112 с.
3. Медина В.С. Основи загального землезнавства. К.: Вища шк., 1974. 230 с.
4. Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2008. 342 с.
5. Основи фізичної географії. Методичні рекомендації з вивчення курсу (для студентів-заочної форми навчання) (Укладач Б.Т. Рідуш). Чернівці: ЧНУ ім.Ю.Федьковича, 2003. 51 с.

Допоміжна

1. Кирилюк, С.М. (2020). Природа Венери : навчальний посібник. Чернівці, Чернівецький національний університет, Рута, 2020. 160 с.
2. Кирилюк, С.М. Природа Марса: навчальний посібник. Чернівці, Чернівецький національний університет, Рута, 2018. 96 с.
3. Кирилюк, С.М., Кирилюк, О.В. Природа Меркурія : монографія. Чернівці, Чернівецький національний університет, Рута, 2019. 344 с.
4. Кирилюк, С.М., Кирилюк, О.В., Гречак, Ю., Сікорська, В. (2017). Географічні аспекти вивчення природи Венери. Науковий вісник Чернівецького університету, Географія, 785. С. 14-21.
5. Brannen P. The Ends of the World: Supervolcanoes, Lethal Oceans, and the Search for Past Apocalypses. Ecco. 2017. 256 p.
6. Bryson B. A Short History of Nearly Everything. BroadwayBooks, 2004. 544 p.
7. Hazen R. M. The Story of Earth: TheFirst 4.5 Billion Years, from Stardust to Living Planet. Vikingpress, 2012. 320 p.
8. Kolbert E. The Sixth Extinction: An Unnatural History. Henry Holtand Co, 2014. 336 p.

Інформаційні ресурси

1. ArcGISOnline.URL:<https://www.arcgis.com/index.html>
2. Ютуб-канал кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії «Цілком природно».URL:https://www.youtube.com/channel/UCx0L2CpPDY9hBhvlZD4W_tQ
3. EarthData. URL: <https://urs.earthdata.nasa.gov/>
4. Earth Explorer. URL: <https://earthexplorer.usgs.gov/>

Власні публікації викладача з тематики курсу

1. Рідуш Б., Шавранський В. Неотектонічні рухи в долині р. Прут: записи у карсті та відкладах річкових терас. Проблеми геоморфології і палеогеографії.Українських Карпат і прилеглих

- територій. 2024. Вип. 2 (17), 160–172. DOI 10.30970/gpc.2024.2.4564
2. Ridush B., Kostiuk U. Lithologic-stratigraphic control of the karst breakdown mechanism in Miocene gypsum of the northern Carpathian Foredeep // 85th EAGE Annual Conference & Exhibition, 2024, Oslo, Norway (09-14 June 2024), Workshop 12: Shallow subsurface cavities: identification and characterization with geological and geophysical methods. P. 1-5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2024101820>
  3. Ridush B. Non-karstic speleogenesis in sandstone rocks of Ukrainian Carpathians // Problems of Geomorphology -and Paleogeography of the Ukrainian Carpathians and Adjacent Areas. 2023. 01(15) : 247-256. DOI 10.30970/gpc.2023.1.3958. <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/7524>
  4. Decaulne A., Răchită I.-G., Kholiavchuk D., Pop O., Holobacă I.H., Ridush O., Ridush B., Horváth Cs., 2023, Patterns of snow avalanche activity during the last century in Chornohora Range (Eastern Carpathians, Ukraine): Tree-ring reconstruction coupled with synoptic conditions analysis, CATENA, Volume 233 : 1-15, 107523. <https://doi.org/10.1016/j.catena.2023.107523>
  5. Marciszak A., Ivanoff D., Semenov Y., Talamo S., Ridush B., Stupak A., Yanish Y., Kovalchuk O. The Quaternary lions of Ukraine and a trend of decreasing size in *Panthera spelaea*. Journal of Mammalian Evolution, 2023, 30(1), pp. 109-135. <https://doi.org/10.1007/s10914-022-09635-3>.
  6. Stefaniak K., Kovalchuk O., Ratajczak-Skrzatek U., Kropczyk A., Mackiewicz P., Kłys G., Krajcarz M., Krajcarz M.T., Nadachowski A., Lipecki G., Karbowski K., Ridush B., Sabol M., Płonka T., 2023. Chronology and distribution of Central and Eastern European Pleistocene rhinoceroses (*Perissodactyla*, *Rhinocerotidae*) – A review. Quaternary International, 674-675 : 87-108. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2023.02.004>
  7. Ridush B. The Quaternary vertebrate fauna of cave deposits of the Podillia-Bukovynian Karst-Speleological Area (Western Ukraine). Stratigraphy & Timescales (Ed. M. Montenari). V.7, 2022, Pp. 157-219. <https://doi.org/10.1016/bs.sats.2022.10.002>
  8. Ridush B., Stefaniak K., Ratajczak-Skrzatek U., Kovalchuk O., Kotowski A., Marciszak A., Polishko O. 2021. Quaternary megafauna from the Dnieper alluvium near Kaniv (central Ukraine): Implications for biostratigraphy. Quaternary International, 605-606, pp. 241–253. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2020.11.010>
  9. Поп'юк Я., Рідуш Б. Будова нижніх терас долини р. Дністер (на прикладі ділянки Василів-Дорошівці). Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. 2020. Вип. 824: Географія. – С. 75-86. Popiuk Y., Ridush B. The structure of the lower terraces of the Dniester River valley (on the example of the Vasyliv-Doroshivtsi section). Scientific Herald of Chernivtsi University: collection of scientific papers. Chernivtsi : Chernivtsi National University, 2020. – Is. 824: Geography. P. 60-68 (in Ukrainian with English summary). <https://doi.org/10.31861/geo.2020.824.64-72>
  10. Westbury, M.V., Hartmann, S., Barlow, A., Preick, M., Ridush, B., Nagel, D., Rathgeber, T., Ziegler, R., Baryshnikov, G., Sheng, G., Ludwig, A., Wiesel, I., Dalen, L., Bibi, F., Werdelin, L., Heller, R., Hofreiter, M., 2020. Hyena palaeogenomes reveal a complex evolutionary history of cross-continental gene flow between spotted and cave hyena. Science Advances. v. 6, eaay0456 (2020) doi 10.1126/sciadv.aay0456
  11. Gerasimenko, N., Ridush, B., Avdeyenko, Y., 2020. Late Pleistocene and Holocene environmental changes recorded in deposits of the Bukovynka Cave (the East-Carpathian foreland, Ukraine). Quaternary International, V. 504, pp. 96-107. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2018.03.028>
  12. Рідуш Б.Т., Марчук Л. В. Розвиток долини Дністра в межах Товтрової зони у пліоцені та ранньому плейстоцені. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. Вип. 803. С. 96-102.
  13. Gębica P., Jacyszyn A., Krapiec M., Budek A., Czumak N., Starkel L., Andrejczuk W., Ridush B., 2016. Stratigraphy of alluvia and phases of the Holocene floods in the valleys of the Eastern Carpathians foreland. Quaternary International, Vol.415, pp.55:66. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2015.11.088>
  14. Рідуш Б., Николин О. Датування нижніх терас Верхнього Пруту за викопними хоботними (PROBOSCIDEA) // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: Чернівецький ун-т, 2014. – Вип. 696: Географія. – С. 36-39.

15. Kalush I., Ridush B. Holocene seismodislocations of Kelmentsy part of the Dniester area, Ukraine // Georeview 02/2013; 22(1):1-7. DOI:10.4316/GEOREVIEW.2013.22.1.6.
16. Ridush B., Stefaniak, K., Socha, P., Proskurnyak, Yu., Marciszak, A., Vremir, M., Nadachowski, A. Emine-Bair-Khosar Cave in the Crimea, a huge bone accumulation of Late Pleistocene fauna. Quaternary International. 2013. Vol. 284. Pp. 151-160. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2012.03.050>

Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича регламентується такими нормативними документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivets_koho-natsionalnoho-universytetu.pdf
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahi_at-2023plusdodatky-31102023.pdf

Політика щодо термінів виконання робіт та перескладання	Роботи, які здані пізніше встановлених поточних термінів виконання робіт без поважних причин, не оцінюються. Перескладання рубіжних контролів (модулів) відбувається за дозволом лектора за наявності документів, що підтверджують поважні причини
Політика академічного плагіату, фальсифікації і фабрикації	Списування під час контрольних і самостійних робіт, іспиту заборонені (і т.ч. із використанням мобільних девайсів). У випадку виявлення таких порушень роботи не оцінюватимуться
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, академічна мобільність) навчання може відвідуватись індивідуально у формі онлайн